

МУЛКНИ ҚАСДДАН НОБУД ҚИЛИШ ЁКИ УНГА ЗАРАР ЕТКАЗИШ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ХУСУСИЯТЛАРИ

Раҳматов Бобурбек Тўракул ўғли

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги
академияси мустақил изланувчиси

borirax1987@gmail.com

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.10441872>

ARTICLE INFO

Received: 22th December 2023

Accepted: 28th December 2023

Online: 29th December 2023

KEY WORDS

Мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказиш, жиноятнинг кўп қиррали хусусияти, квалификациявий белги, умумий хавфли усул, безорилик мотиви, оғир оқибат.

ABSTRACT

Мақолада мулкни қасддан нобуд қилиш жиноят атрофлича таҳлил этилиб, жиноят таркиби элементлари таҳлил этилган. Таҳлиллар натижасида жиноятни квалификация қилишда, уни ўхшаш таркибли жиноятлардан фарқлашда муаммолар етарлича эканлигини аниқланган. Шунингдек, моддада ўзганинг мол-мулкни қасддан йўқ қилиш ёки шикастлашнинг айрим турлари учун жавобгарлик дифференциация қилиниши лозимлиги юзасидан таклифлар асослантирилган.

Ўзганинг мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказиш учун жиноий жавобгарлик Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 173-моддасида назарда тутилган. Ушбу жиноят бўйича жиноятнинг квалификация белгилари. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 173-моддаси, жиноят қонунининг ушбу моддасининг 2-қисмида алоҳида бандлари билан мустаҳкамланган. Шундай қилиб, қонун чиқарувчиси уларга кўриб чиқиладиган жиноятни миллатлараро ёки ирқий адоват ёхуд диний таассублар замирида, атрофдагилар учун хавфли усулда, кўп миқдорда зарар етказган ҳолда содир этилган бўлса, ушбу нормалар қонунчилигимизнинг 277-моддаси безорилик ниятида кўп миқдорда зарар етказиб, бировнинг мулкни нобуд қилиб ёки унга шикаст етказиб содир этиши назарда тутати [1].

Кўриб турганингиздек, ушбу жиноятларнинг хавфлилик даражасини акс эттирувчи ҳолатлар 2-қисми диспозициясининг маъносидан келиб чиқади. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 173-моддаси бундай жиноятларни содир этиш усуллари ва шarti сифатида анча миқдорда зарар етказган тақдирда агарда анча миқдорда зарар етказилмаганда Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 61²-моддаси ўзганинг мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказиш, оз миқдорда содир этилган бўлса ёки кўп бўлмаган миқдорда содир этилган бўлса ушбу жавобгарликни келтириб чиқаради.

Мулкка эгаларининг йўқ қилиниши ёки шикастланиши билан боғлиқ ҳуқуқларининг бузилиши билан боғлиқ жиноятларга қарши кураш доимо долзарб

бўлиб келган. Шу билан бирга, ўзгалар мулкига қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказиш ўз ўрнида жамоат хавфини оширадиган, саралаш белгилари мавжуд бўлганда содир этилган ушбу жиноятларга қарши курашишянада муҳимроқдир ва шунинг учун ҳам юқоридаги квалификация белгиларини ҳисобга олиш зарур кўринади.

Шуни таъкидлаш жоизки қонун чиқарувчи ўзганинг мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказиши, безорилик оқибатида ҳам яъни Безорилик, яъни жамиятда юриш-туриш қоидаларини қасддан менсимаслик, уриш-дўппослаш, баданга енгил шикаст етказиш ёки ўзганинг мулкига шикаст етказиш ёхуд нобуд қилиш анча зарар етказиш билан боғлиқ ҳолда содир этилиши ва Ҳарбий мулкни нобуд қилиш ёки унга шикаст етказишларини кўриниб турганидек кўп объектли ҳақида гапиришга имкон беради.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 173-моддаси мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказишнинг **объекти** ўзганинг мулкни муҳофаза қилиш ва хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. жиноятнинг **предмети** кўчмас (бинолар, иншоотлар) ва кўчар мулклар бўлиши мумкин. Жиноят **объектив томондан** ўзганинг мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга анча миқдорда зарар етказишда ифодаланади. Мулкни қасддан нобуд қилганлиги ёки унга зарар етказганлиги учун шахсни жиноий жавобгарликка тортишда содир этилган ҳаракат ва кўрилган зарар ўртасидаги сабабий боғланишнинг мавжудлигини аниқлаш зарур. Шарҳланаётган жиноят мулкдор ёки мол-мулкнинг бошқа қонуний эгасига анча миқдордаги зарар етказилган пайтдан эътиборан **тугалланган** деб ҳисобланади. **Субъектив томондан** жиноят тўғри қасд билан ҳам, эгри қасд билан ҳам содир этилади. Уни квалификация қилиш учун жиноятни содир этиш мотиви ва мақсадининг аҳамияти йўқ, лекин ўхшаш жиноятлардан (терроризм, қўпоровчилик, безорилик ва бошқалар) фарқлаш имкониятини беради. Жиноятнинг **субъекти** ЖКнинг 173-моддаси 1-қисми бўйича 16 ёшга тўлган ақли расо жисмоний шахс бўлади. ЖКнинг 173-моддаси 2-қисми ёки 3-қисмида кўрсатилган жиноятнинг квалификация қилинган таркиби бўйича жиноий жавобгарлик 14 ёшдан келиб чиқади. Ушбу жиноятда алоҳида аҳамият қаратиш керакки мулкни қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказишнинг умумий хавfli усули жиноятчи томонидан ишлатиладиган воситаларни махсус доираси ва хусусиятидан фойдаланишини ўз ичига олса иккинчисига Жиноят ҳуқуқи назарияси ва суд амалиёти киради. Масалан портловчи ва ёнғин, портловчи қурилмалар ва бошқалар. Бундай воситалар умумий томони, улар бир вақтни ўзида бир нечта объектларга таъсир кўрсатишига қодир ва сезиларли даражада зарар етказувчи ҳалокатли кучга эга. Қачон айбдорларни фаол ҳолатга келтирилганда, аксарият ҳолларда улар устидан назорат ёқолади ва бунинг натижасида ҳатто жиноий ният билан бошқарилмаган одамларга ва нарсаларга ҳам зарар етказилиши мумкин [3]. Кўриб чиқиладиган жиноятнинг кўрсатилган квалификацияланган тўғри, шунингдек, ўзганинг мулкига қасддан нобуд қилиш ёки унга зарар етказиш кўп объективлиги ҳақида гапиришга имкон беради, чунки бу ҳолда унинг қўшимча объекти жамоат хавфсизлиги бўлиб, уни ҳимоя ҳолати сифатида белгилаш мумкин. шахс, жамият ва давлатни, асосан, умумий хавfli характердаги турли таҳдидлардан ҳимоя қилиш зарур ҳисобланади.

Эҳтиётсизлик натижасида жабрланувчининг ўлимига ёки бошқа оғир оқибатларга олиб келадиган мулкни қасддан йўқ қилиш ёки шикастлаш натижасида содир бўлган бўлса бизнинг қонунчилигимиз ушбу моддани таркибида бўлмаганлиги сабабли Эҳтиётсизлик натижасида одам ўлимига сабаб бўлса яъни 102-моддасининг қисми диспозициясида кўришимиз мумкин. Илмий талқинда кўриб чиқиладиган баҳо белгилари эҳтиётсизлик оқибатида ўлимга олиб келадиган жамоат хавфлилик даражаси кўришимиз, Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 173-моддаси диспозициясини шакллантирган ҳолда” атрофдагилар учун хавfli усулда ёки бошқа оғир оқибатлар олиб келишига сабаб бўлса” деганда аниқ мазмуни қўйса мақсадга эришилган бўлар эди, масалан атрофдагилар учун хавfli усул деганда, мол-мулкни нобуд қилиш ёки унга зарар етказишга қаратилган ҳаракатларни содир этишда катта табиий офат ва вайроналик юз бериши хавфини келтириб чиқариш ва инсонларнинг қурбон бўлиши, инсон соғлиғи учун хавfli ҳолатнинг вужудга келишига сабаб бўлувчи усуллардан фойдаланиш тушунилади. Уларга мулкка ўт қуйиш, уни портлатиш, чўктириб юбориш, ҳайвонларни захарлаш, транспорт ҳалокатларини уюштириш ва ҳоказо усулларни қўллаш киради. Масалан, жиноятчи овлоқ жойда жабрланувчининг машинасини ёндириб юбориб ва бунда атрофдагилар учун хавfli вужудга келтирмайди. Агар айбдорнинг қасддан ўзганинг мулкни нобуд қилиш ёки унга зарар етказиш билан боғлиқ ҳаракатлари натижасида фуқароларнинг соғлиғи ёки ҳаётига зарар етказиладиган бўлса, Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг Махсус қисми алоҳида моддалари билан жиноятлар мажмуи тариқасида квалификация қилиниши, Бироқ, суд амалиёти айбдорларнинг ҳаракатларини шундай квалификация қилади, масалан, агар жабрланувчи ўз жонига қасд қилган бўлса, жиноятчиларнинг ҳаракатларига реакция сифатида[4]. Кўриб турганингиздек, кўриб чиқиладиган малакали жиноят таркибида, юқорида тавсифланган иккита малакали жиноят таркибида бўлгани каби, кўп объективлик ҳам мавжуд. Шахснинг ҳаёти, шу жумладан, қўшимча мол-мулкни йўқ қилиш ёки шикастлаш объекти бўлиб, бепарволик туфайли одам ўлимига олиб келади.

Шундай қилиб, биз мол-мулкни йўқ қилиш ёки шикастланишнинг ҳар хил турдаги малакали таркибини содир этганлик учун номутаносиб жазо муаммоси мавжудлиги ҳақида гапиришимиз мумкин. Дарҳақиқат, жиноят таркибининг кўриб чиқиладиган айрим қўшимча объектлари ижтимоий аҳамиятига кўра бошқаларга қараганда оғирроқ жазо берилиши. Барча турдаги ҳуқуқбузарликлар учун бир хил жазо Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексда ҳам кўрамиз мумкин ёки Конституциямизнинг қоидаларига зид бўлмаслигини таъминлаш зарур ҳисобланади, чунки инсон ҳаёти конституциявий даражада давлат томонидан кафолатланган энг юқори қадриятдир.

Умуман олганда, шуни айтиш мумкинки, жиноят қонунида ўзгаларнинг мулкни қасддан йўқ қилиш ёки шикастлаш таркибининг бир қатор малакавий белгилари назарда тутилган. Шу билан бирга, оғир оқибатларга олиб келган мол-мулкни йўқ қилиш ёки шикастлаш учун қонун чиқарувчи янада оғирроқ жазони назарда тутаяди, бу уларнинг жамоат хавфи кучайганлигини ҳисобга олган ҳолда жуда муҳимдир. Шунингдек, бировнинг мулкни йўқ қилиш ёки шикастлаш билан боғлиқ ҳолда, агар биз ушбу жиноятнинг малакали турлари ҳақида гапирадиган бўлсак, кўп объективлик

ҳақида гапиришимиз мумкин, чунки унинг малакали турлари жиноятнинг қўшимча объектининг мажбурий мавжудлигини назарда тутди. Бу, хусусан, жамоат тартиби, жамоат хавфсизлиги, инсон ҳаёти ёки соғлиғи, шунингдек қонун билан қўриқланидиган бошқа жамоат муносабатидир.

References:

1. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси
<https://lex.uz/docs/111453#271203>
2. Galaxova A.V. Jinoyat kodeksidagi baholash belgilari: ilmiy va sud talqini: ilmiy va amaliy qo'llanma / ed. A.V. Galaxova. M.: Norma, 2014. B.208.
3. Жиноят ҳуқуқи. Махсус қисм: Дарслик. Қайта ишланган ва тўлдирилган иккинчи нашри / СҲ.Т. Икрамов, Р.Кабулов, А.Отажонов ва бошқ; Масъул муҳаррир СҲ.Т. Икрамов. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2016. – 383-394 б
4. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексига Шарҳлар махсус қисм «YURIDIK ADABIYOTLAR PUBLISH» мчж. 2021 йил (470-473)
5. 173-модда Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 20 августдаги 832-I-сон Қонунига асосан тўртинчи қисм билан тўлдирилган — Олий Мажлис Ахборотномаси, 1999 й., 9-сон, 229-модда)
6. 173-модда тўртинчи қисми Ўзбекистон Республикасининг 2015 йил 10 августдаги ЎРҚ-389-сонли Қонуни таҳририда — ЎР ҚХТ, 2015 й., 32-сон, 425-модда).